

KASTEEL d'URSEL

MAGAZINE

Driemaandelijkse uitgave van de Provincie Antwerpen/Kasteel d'Ursel, Hingene | 12de jaargang # 46 | mei-juni-juli 2016

1830

KASTEELFEESTEN

© Koninklijke Verzamelingen - Den Haag

Beste Vriend,

Kan er in een stukje van het park rond het kasteel een natuurbegraafplaats komen? Dat is de kwestie die we momenteel onderzoeken. In een natuurbegraafplaats worden doden zonder kist of grafsteen begraven. In Nederland, Engeland en Duitsland bestaan dergelijke plaatsen al langer en bij ons lanceerde Vlaams minister van Leefmilieu Joke Schauvliege onlangs een pilootproject in het Limburgse Rekem.

Voor Hingene bekijken we concreet de piste van een begraafbos. Dat is een groene zone met nieuw te planten bomen waarbij onder elke boom ecologisch verantwoorde urnen met crematie-as worden begraven.

We willen grondig onderzoeken of dit wenselijk is in het kasteeldomein en zo ja, waar en hoe dit eventueel zou kunnen gebeuren. Tegen het einde van dit jaar hopen we een principiële beslissing te kunnen nemen. Hopelijk is het wettelijk kader tegen dan ook rond.

We horen hierover ook graag jouw mening. Dat kan via info@kasteeldursel.be of tijdens de Dag van het Park op zondag 29 mei. Dan krijgen we van de Koning Boudewijnstichting de Hans Vredeman de Vriesprijs voor de restauratie van de fruitmuur. Vanaf 14.30 uur is iedereen welkom om deze feestelijke gebeurtenis bij te wonen. Hopelijk tot dan!

LUK LEMMENS
gedeputeerde voor cultuur

KOEN DE VLIETGER-DE WILDE
directeur kasteel d'Ursel

COLOFON Kasteel d'Ursel
Wolfgang d'Urselstraat 9
2880 Hingene
www.kasteeldursel.be
T 03 820 60 11
info@kasteeldursel.be
IBAN BE54091018504797
BIC GKCCBEBB

Het magazine van het Kasteel d'Ursel is een uitgave van de deputatie van de provincieraad van Antwerpen:

Cathy Berx, gouverneur-voorzitter,
Luk Lemmens, Ludwig Caluwé,
Inga Verhaert, Bruno Peeters,
Peter Bellens en Rik Röttger, leden
en
Danny Toelen, provinciegriffier

Jaargang 12, nummer 46,
mei-juni-juli 2016

Redactie: Veerle Moens en Koen De Vlieger-De Wilde,
met medewerking van Clara De Decker,
Timothy De Paepe en Serge Migom

Vormgeving: Frederik Hulstaert

Druk: De Bie Printing, Duffel

Oplage: 5000 exemplaren

Dit magazine werd gedrukt op milieuvriendelijk papier en verpakt in milieuvriendelijke folie.

ISSN 1781-4464

KASTEEL d'URSEL MAGAZINE

Gratis magazine

Wil je het magazine van kasteel d'Ursel thuis ontvangen? Bezorg ons dan je adresgegevens. Alle nummers zijn ook terug te vinden op de website.

Nieuwsbrief

Wil je nog beter geïnformeerd zijn over het reilen en zeilen in het kasteel? Schrijf je dan via de website gratis in op de elektronische nieuwsbrief.

Kasteelheer voor één dag

Word kasteelheer voor één dag en nodig je gasten uit in een schitterend kader. Je kan het kasteel huren voor onder andere recepties, seminaries, ontvangsten, diners en fotoreportages. Voor meer info, het reglement en de tarieven kan je ons bellen of surfen naar de website.

Jonge snaken

De voorbije maanden kregen we bijna duizend jonge snaken over de vloer. Tijdens de Europaweken in februari volgden zestien klassen uit het vijfde en zesde leerjaar een rollenspel rond Europa en een ontdekkingsstocht door het kasteel. Tijdens het rollenspel kropen ze in de huid van de ministers van de 28 lidstaten. Ze discussieerden én stemden over een wetsvoorstel rond erfgoed en scholen: 'Moet er een Europese verplichting komen om erfgoed te bezoeken met de klas?' Nadien ontdekten ze hoe adellijke kinderen in de achttiende eeuw leefden.

In april werd de lente ingezet met natuureducatieve wandelingen voor kleuters en lagere schoolkinderen in samenwerking met Provinciale Groendomeinen Mechelen. Met de zintuigen op scherp leerden de leerlingen van 38 klassen de natuur horen, voelen, ruiken, zien en zelfs proeven.

Daarbovenop brachten nog enkele honderden kinderen een bezoek aan Supervlieg, het kinderkunstenfestival. Ze kwamen er proeven van theater, dans, muziek, circus, ateliers en andere zoetigheden.

We zijn er best wel trots op dat zoveel kinderen hier op een speelse wijze kennismaken met cultuur, erfgoed én de mooie natuur die het kasteeldomein te bieden heeft.

Staannd van links naar rechts: opkomend talent Stathis Papadiamantopoulos en zijn professor Agatha Leimoni (Griekenland), professor Aquiles Delle Vigne (Argentinië), 3de prijswinnaar Tracy Tang (Frankrijk – ze kreeg de bloemen van gentleman Maxim Kulagin) en 2de prijswinnaar Vicente Prieto (Spanje) © Joris Ceuppens

En de winnaar is...

Tijdens de internationale pianomasterclass 2016 organiseerden we voor de derde keer op rij ook een wedstrijd: de Primavera Pianistica Competition. De Russische pianist Maxim Kulagin kreeg de Eerste Prijs. Volgens de jury, onder leiding van de Argentijnse professor en pedagoog Aquiles Delle Vigne, is Maxim Kulagin 'een fantastische jonge pianist die zijn instrument perfect weet te beheersen. Hij heeft een uitstekende techniek en bezit een grote expressieve kwaliteit. Er wacht hem ongetwijfeld nog een hele mooie toekomst als pianist.'

Volgend seizoen, in het voorjaar van 2017, brengt Maxim Kulagin een Steinway-recital in het kasteel. Zijn voorganger Galina Zhukova, die vorig jaar de competitie won, speelde onlangs een uitverkocht concert dat lovend werd onthaald. We zijn er van overtuigd dat ook Maxim Kulagin op veel belangstelling zal kunnen rekenen.

Vacature

Binnenkort gaan we op zoek naar een halftijds administratief medewerker, die zich vooral zal ontfemen over de verhuur van het kasteel. Ben jij de perfecte gastheer of gastvrouw? Heb je ervaring in communicatie, ben je praktisch ingesteld en wil je werken met variabele uren? Dan is dit jouw kans. Als verhuurverantwoordelijke promoot je onze zalen bij verenigingen, particulieren en bedrijven. Je bent het eerste aanspreekpunt voor potentiële klanten en je maakt alle praktische afspraken. Samen met je collega's zorg je dat de zalen klaarstaan voor een receptie, een diner of een vergadering. Bij belangrijke activiteiten ben je persoonlijk aanwezig. Het is een halftijdse functie op C-niveau, maar we bieden je wel een boeiende, afwisselende job op een unieke locatie. Interesse? Mail dan naar info@kasteeldursel.be. Half mei verschijnt de vacature ook op www.provincieantwerpen.be.

Kasteelfeesten in Hingene 1830

Op zondag 12 juni zijn er opnieuw Kasteelfeesten in Hingene. Na een 18de-eeuws huwelijksfeest in 2012 en de ontvangst van keizer Napoleon in 2014 brengen de Kasteelfeesten ons dit jaar terug naar 1830.

Hertog Charles-Joseph d'Ursel is dan een zogenaamde orangist: een medestander van de Nederlandse koning Willem I. Hij verzet zich tegen de Belgische Revolutie en trekt zich met zijn familie terug in Hingene. Daar ontvangt hij de Nederlandse prinsen Willem en Frederik met een groot feest ... tot een inval van de Belgische patriotten alles in rep en roer zet.

Kom ook naar het kasteel en beleef een onvergetelijke dag!

DE PRINSEN EN DE HERTOG

Koninklijke prinsen

In september 1830 wordt het Nederlandse leger verslagen in de straten van Brussel. Onder leiding van de prinsen Willem en Frederik trekt het zich terug naar het noorden. Onderweg nodigt de hertog d'Ursel hen uit op zijn domein. Verwelkom de prinsen bij hun intrede, volg hen tijdens het officiële programma of ga op audiëntie in de prinselijke tent.

De generale staf

Enkele officieren van de generale staf begeleiden de prinsen. Ze slaan hun tenten op en nodigen de belangrijkste gasten uit voor een lunch. Gluur even binnen en kijk wat er op het menu staat.

De familie d'Ursel

Maak kennis met de immer charmante gastheer Charles-Joseph d'Ursel en zijn echtgenote Luisa Ferrero-Fieschi. Ook de moeder van hertog, zijn zussen en zijn schoonbroers zijn van de partij. In hun mooiste kostuums – volgens de laatste mode van 1830 – verwelkomen ze de hoge gasten en leiden ze hen rond op hun domein.

DE SOLDATEN VAN (EN TEGEN) DE KONING

Patriotten

Na hun overwinning in de straten van Brussel rukken de patriotten op naar het noorden. Wat de prinsen niet weten, is dat ze hun kamp hebben opgeslagen achteraan in het parkbos. Een volledige batterij kanonnen is immers een aanlokkelijke prooi... Bluf jezelf voorbij de Hollandse wachtposten en ga op bezoek bij de patriotten. De aanval is duidelijk op til!

Jagers en grenadiers

De kanonnen worden beschermd door jagers en grenadiers. Ze patrouilleren langs de bosrand, bewaken strategische punten en zijn op hun hoede voor een aanval.

Marechaussee

Deze militaire politie houdt toezicht op rust en orde, arresteert dieven en deserteurs en neemt smokkelwaar in beslag. In deze woelige tijden hebben ze het natuurlijk vooral gemunt op spionnen en sympathisanten van de Belgische patriotten. Eén verkeerd woord en ze hebben je te pakken!

Infanterie

Het 7de Bataljon Infanterie van Linie marcheert en exerceert op de oprijlaan. In het tentenkamp zie je hoe ze leven, eten en slapen. Maar het bataljon telt ook veel soldaten uit de zuidelijke provincies. Blijven ze trouw aan de koning of lopen ze over naar de patriotten?

Cavalerie

Dragonders en huzaren begeleiden de intrede van de prinsen. Op een grasveld tonen ze nadien hun wapenvaardigheid. Ze springen over hindernissen, doorsteken strozakken en doorklieven bloemkolen, allemaal in volle galop. Patriotten maken zich beter snel uit de voeten.

Artillerie

Tijdens de gevechten in Brussel gebruikte het Nederlandse leger een twintigtal kanonnen. Een batterij van maar liefst acht stuks trekt mee terug naar het noorden. Kanonnen waren schaars in 1830 en de Belgische patriotten zouden ze maar wat graag in handen krijgen...

MUZIEK, DANS EN DEMONSTRATIES

Tamboer in het leger van de prins

Op het slagveld, bij plechtige ceremonies of bij feestelijke ontvangsten: overal staat het tamboerkorps van de prins paraat. In hun schitterende uniformen marcheren ze over het kasteeldomein en spelen ze de bekendste marsen van het Koninkrijk der Nederlanden.

De poppen aan het dansen

Met houten poppen brengt theater Plansjet traditionele dansen opnieuw tot leven. Op de tonen van een draailier zetten een piraat, Sint-Antonius en zijn varken, een skelet en vele anderen hun beste beentje voor.

Dansen als een edelman

Quadrilles, walsen, allemandes en mazurka's: ze staan allemaal op het repertoire van twee dansgroepen uit Frankrijk en Duitsland. Het ensemble Les Pantalons begeleidt hen op pianoforte, viool, flageolet en cornet à pistons. Een hemelse sopraan zorgt voor intermezzi en op het einde van de voorstelling kan je zelf ook een danspasje wagen.

Café Hummel

Op een rustig plekje in het park zingt een indrukwekkende bas de pannen van het dak. Samen met het ensemble Café Hummel (viool, altviool, cello en piano-forte) brengt hij de grootste hits van Haydn, Hummel en Schumann, dé popsterren van 1830.

Vendeliers

Met wapperende vlaggen verwelkomen de vendeliers van Alkuone de prinsen bij hun intrede. Nadien zwieren en zwaaien ze op de oprijlaan, begeleid door tromgeroffel. En de vlaggen, die zijn uiter-aard oranje.

Paardenpiramide & vliegend tapijt

Bovenop vier stevige boerenpaarden bouwen tien dapperen een menselijke piramide, ter meerdere eer en glorie van de prinsen. In de ruiterpiste laten ze de kinderen ook vliegen op een tapijt achter twee paarden.

Kasteelfeesten in Hingene

EN VERDER

Gekostumeerde figuranten

Vanuit heel Europa reizen gasten naar Hingene. Ze flaneren door de tuin, varen met een bootje op de vijver en rijden in de koets.

Historische markt

Je ziet de wapensmid in actie en bij de juwelier snuister je tussen medaillons, armbanden en oorbellen. Een marskramer vertelt je zijn strafste verhalen. Probeer zelf een touw te slagen, kies een waaier en pas een hoed. Of proef je liever van patisserie volgens historisch recept?

Historische taverne

De waard heeft voor elk wat wils. Schuif aan onder de luifelent, maar pas op: soms zit het er bovenarms op tussen de stamgasten. Het zal niet de eerste keer zijn dat een dronkenmansruzie eindigt in een regelrecht duel...

Ezelritjes

De ultieme test voor jonge cavaleristen. Hijs je in het zadel en paradeer als een echte huzaar over de grasvelden voor het kasteel.

Soldatenschool

Door de vele overlopers is een groot tekort aan soldaten. Piepjonge rekruten leren marcheren, laden en schieten in het gelid. Zullen ze de aanval kunnen afslaan?

Schapenhoedster

Onder het waakzame oog van een bordercollië graast een kudde Drentse heideschapen in het park. Vergis je niet: ondanks hun ruige vacht en gekromde horens hebben ze wel degelijk een hoge aaibaarheidsfactor.

Volksspelen

Versla de Belgische patriotten in het ballenkraam en word koninklijk kampioen in het bakschieten, blaasbiljarten, stokvangen, sjoelbakken en tal van andere volkse topsporten.

De 'fretters' van Hingene

Poffertjes, Luikse en Brusselse wafels, ijsjes, hotdogs, de lekkerste koffies en 'nen druppel': meer hebben de Hingenaars niet nodig om hun bijnaam eer aan te doen ...

PRAKTISCH

Zondag 12 juni 2016, 13 tot 18 uur

Toegang 9 euro, 6 euro (voorverkoop) kinderen tot 12 jaar gratis

Koop nu al je tickets in voorverkoop op www.kasteeldursel.be of via 03 820 60 11

Parkeren

In Hingene is slechts beperkte parkeergelegenheid. Kom daarom met de fiets of neem de gratis pendelbus. Tussen 12.30 en 18.30 uur rijdt ze doorlopend van Bornem naar Hingene. Je kan parkeren op verschillende parkings langs de Hingensteinweg (station Bornem, gemeentehuis Bornem en Congresszaal).

Meer informatie en een plannetje vind je op de website.

Helpende handen

- * In mei bussen we onze postkaart in de ruime regio. Woon je in Klein-Brabant, de Rupelstreek, Willebroek of het Waasland en wil je jouw dorp of wijk voor je rekening nemen? Laat het ons weten en je komt gratis naar de Kasteelfeesten.
- * Misschien steek je liever een handje toe aan het onthaal of in de bar? Voor of na je shift kan je dan meteen gratis genieten van het hele gebeuren.

Stuur een mailtje naar veerle.moens@kasteeldursel.be of bel 03 820 60 12

Het galante netwerk van de Servandoni's

In het vorige nummer belichtten we de kwaliteiten van Giovanni Niccolò Servandoni als schilder, decorateur en architect. Een blik op zijn amoureuze leven leidt ons naar een galant netwerk.

Dat de architect in de Zuidelijke Nederlanden relatief gemakkelijk contact kan leggen met gefortuneerde opdrachtgevers heeft niet enkel te maken met zijn artistieke verdienste. De persoon die hem daarbij helpt is zijn 'neef' Jean-Nicolas Servandoni d'Hannetaire, directeur van de Brusselse Muntchouwborg. In werkelijkheid is hij Servandoni's zoon uit zijn eerste huwelijk. Hij groeit op in Grenoble bij zijn moeder, Marie-Joséphé Gravier, terwijl zijn vader een carrière uitbouwt en een bigamisch huwelijk sluit in Londen. Hoewel Jean-Nicolas is voorbestemd voor een religieuze carrière wordt hij acteur.

Vincenzo Vangelisti, portretgravure van Jean-Nicolas Servandoni d'Hannetaire

© Parijs, École Nationale Supérieure des Beaux-Arts

Na vele omzwervingen met toneelgezelschappen door Frankrijk, Duitsland en de Zuidelijke Nederlanden, vestigt de onder-tussen gehuwde Servandoni d'Hannetaire zich in 1752 definitief in Brussel. Twee jaar later neemt hij de artistieke leiding van de Muntchouwborg op. Dat theater wordt sinds 1749 beheerd door drie geldschieters: Jean-Charles de Mérode, markies van Deinze, Charles, tweede hertog d'Ursel en Léopold-Philippe, vierde hertog van Arenberg. Ook landvoogd Karel Alexander van Lotharingen ondersteunt de financiën met een jaarlijks abonnement. Door de politiek instabiele tijden en door conflicten met de eigenaars van de schouwborg, de gezusters Meeus, zal d'Hannetaire meermaals zijn theater verliezen. De landvoogd houdt hem echter de hand boven het hoofd. Hij koopt zelfs de processen met de gezusters Meeus af in ruil voor een verhoogde huurvergoeding, betaald door de overheid. Daarnaast steunt hij d'Hannetaire ook rechtstreeks, met giften en dure geschenken voor zijn echtgenote.

D'Hannetaire is meer dan zomaar een impresario voor zijn geldschieters, hij maakt integraal deel uit van hun sociale kring. Wanneer hij in 1759 de heerlijkheid Haren koopt, blijkt hij een relatief goedgevoerd man te zijn. Met de aankoop verzekert hij zich ook van een zekere status in de Brusselse elite. Het kasteel zelf laat hij verfraaien door zijn vader, die er een modieus buitengoed van maakt, geschikt voor de ontvangst van zijn adellijke kennissen. Dat zijn niet alleen zijn geldschieters, maar ook Emmanuel de Bette, markies van Lede, Charles-Joseph, prins de Ligne, markies Stanislas Desandrouin, de rijke eigenaar van het halve Hene-gouwse steenkoolbekken en graaf

Cobenzl, gevolmachtigd minister van de keizer en de feitelijke machthebber in onze streken. Niet toevallig worden zij ook de opdrachtgevers van Servandoni's Brusselse architectuurprojecten.

Haren krijgt al snel een bijzondere reputatie, waaraan de aanwezigheid van bevallige jongedames uit het toneelgezelschap van de Muntdirecteur niet vreemd is. Naast D'Hannetaires eigen dochters (en dus Servandoni's kleindochters) Angélique en Eugénie, zijn ook actrices zoals Rosalide (alias Jeanne-Etiennette Dutarte) en Agathe Deschamps regelmatig van de partij. De omgangsvormen zijn er vrijer: de adel en de theaterwereld ontmoeten er elkaar in een ongedwongen sfeer en spelen samen toneel. Ook buiten het landgoed mengen ze zich in het Brusselse society-leven. Op de bals in de Munt worden contredanses gespeeld met titels als *La d'Hannetaire et la Charles de Lorraine*, *Les trois Grâce* (een verwijzing naar Angélique, Eugénie en Rosalide) of nog *La Statue*, een verwijzing naar een veelbesproken standbeeld van de landvoogd dat d'Hannetaire in Haren heeft laten oprichten.

In de kranten verschijnt nauwelijks verhuld commentaar op het liederlijke leven in Haren. Spotliederen spreken over d'Hannetaires dochters als 'de dochters van de wellust'. Er is wel enige grond voor de roddel, de contacten die in Haren gesmeed worden tussen de adellijke heren en de actrices zijn 'uiterst vriendschappelijk'.

Weduwnaar Charles d'Ursel ontmoet er Agathe Deschamps, naar verluidt een nichtje van Rosalide. Hij haalt haar weg

Juste Chevillet naar Louis Le Gendre, *Eugénie d'Hannetaire als Sultane* © Brussel, Koninklijke Bibliotheek van België

uit het theater en geeft haar een onderhoudsgeld. In 1766 krijgt ze zelfs een kapitaal van 16.500 gulden toegewezen. Het lijkt er dan ook op dat Agathe langdurig de geliefde van de hertog was. In dezelfde periode herkent Servandoni het kasteel en het domein van Hingene ...

De tweeëntwintigjarige Rosalide wordt de minnares van de zestien jaar oudere Emmanuel de Bette. In de lente van

1762 vluchten ze naar Hamburg, waar ze hopen te kunnen trouwen. De familie de Bette ziet een dergelijke verbintenis uiteraard niet zitten. Op vraag van de landvoogd en graaf Cobenzl gaat d'Hannetaire naar Hamburg om Rosalide terug te halen. Hij kan de heren snel geruststellen: Rosalide zwerft dat ze niet zwanger is en dat er geen huwelijk werd gesloten. Het paar komt terug, maar de twijfel over het eventuele geheime huwelijk

Louis Le Gendre, portret van Rosalide (Jeanne-Etiennete Dutarte)
© Brussel, collectie Xavier Duquenne

blijft. De markies schenkt namelijk nog hetzelfde jaar zijn kasteel in Lede aan Rosalide. Servandoni knapt het gebouw op en de actrice en de markies leven er als een echtbaar, tot haar dood in 1788. Emmanuel zal haar slechts vier jaar overleven. Wanneer in 1962 het graf van de markies geopend wordt, treft men er ook de grafsteen van Rosalide in aan.

De levenswandel van Angélique en Eugénie is zo mogelijk nog kleurrijker. Eugénie, geboren in Brussel in 1745, wordt de minnares van Charles-Joseph de Ligne. De prins start de affaire als afleidingsmanoeuvre voor andere buitenechtelijke relaties met twee adellijke dames, waarschijnlijk de hertogin van Arenberg, Louise-Marguerite de la Marck, en haar dochter Marie-Léopoldine, de moeder en de zus van Flore d'Arenberg, de latere echtgenote van Wolfgang-Guillaume d'Ursel. Eugénie brengt al snel zijn hoofd op hol en hij bezingt haar in een lied: *'Voulez-vous savoir ma folie? C'est Eugène, c'est Eugénie!'* Hij draagt aan haar ook zijn *Lettres à Eugénie sur les spectacles* op, een bundeling van beschouwingen over het theater uit 1774.

Angélique d'Hannetaire, geboren in Bordeaux in 1749, is in de jaren 1760 de minnares van Stanislas Desandrouin.

Gilles-Lambert Godecharle, Buste van Angélique d'Hannetaire © Brussel, Cercle Royal Gaulois Artistique et Littéraire - foto KIK-IRPA

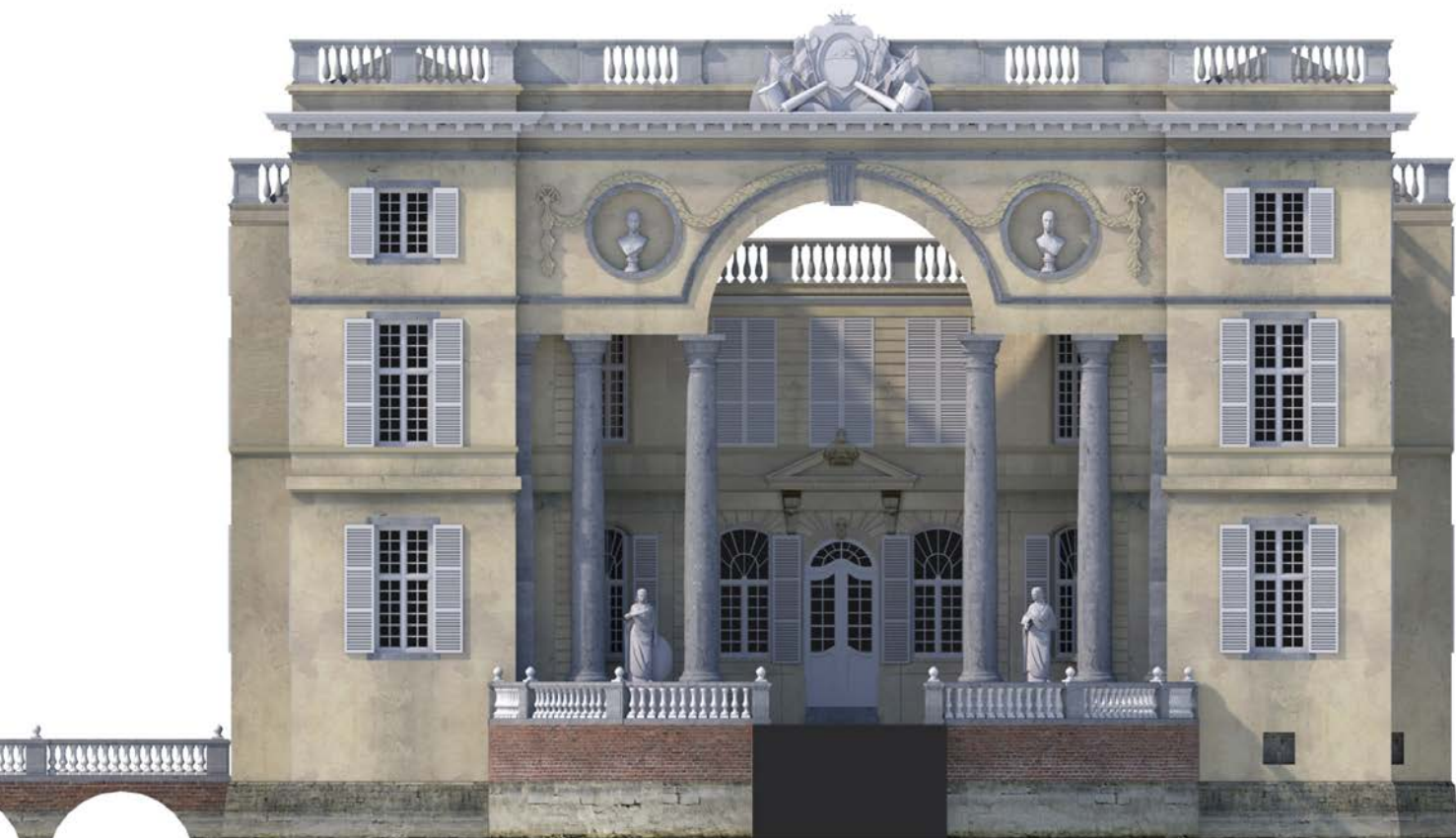
Het paar leeft als een gehuwd koppel en heeft zelfs drie kinderen. Ze krijgen alle drie bij hun – weliswaar geheime – doop de naam van hun vader. Beide koppels, de Ligne en Desandrouin met hun respectieve minnaressen, kunnen het ook goed met elkaar vinden en vermaken zich met zogenaamde ‘parties carrées’. Het is dan ook niet vreemd dat Angélique, na het huwelijk van Eugénie met een Parijse acteur, op haar beurt de minnares van de Ligne wordt. Hij

installeert haar in zijn kasteel in Baudour, waar haar salons geroemd worden voor het uitgelezen gezelschap en de vrije geest van de Verlichting. De Ligne noemt de jaren in Baudour zelf de mooiste tijd van zijn leven. In 1777 schrijft hij voor haar een operalibretto, dat door de nieuwe Muntdirecteur Ignaz Vitzthumb op muziek wordt gezet: *Céphalide ou Les autres mariages Samnites*. Deze komische opera, zit vol lof op de zachtheid, de hartelijkheid, de deugd en de schoonheid

van *Céphalide*, gespeeld door Angélique d'Hannetaire: verwijzingen die voor het publiek in de Munt maar al te duidelijk zijn. Rond 1780 vertrekt Angélique naar Parijs, maar de Ligne blijft met haar in contact, schrijft lange brieven en draagt een gedicht aan haar op. Ook het contact met Desandrouin lijkt niet verbroken. Na de scheiding van zijn wettelijke echtgenote, met wie hij nooit had samen-geleefd, vraagt hij Angélique om haar hand. Ze weigert omwille van het stands-verschil. Ze blijft, als een verre verwant en oude tante, contact houden met de familie de Ligne. De zonen en kleinzonen van Charles-Joseph gaan bij haar op bezoek. Ze leidt een welstellend leven en overlijdt in Parijs op 14 april 1822.

En d'Hannetaire? Hij vaart wel als heer van Haren en is zelfs een vermogend man die zijn vrienden financieel uit de nood helpt. Zo leent hij Charles d'Ursel in 1759 26.000 gulden, een som die de hertog in 1763 terugbetaalt. In 1768 zweert hij officieel het theater af, een oud gebruik dat verband houdt met de rooms-katholieke ban op het beroep. In 1771 verlaat hij ook effectief het theater en gaat hij leven als rentenier. Hij bouwt zich een weelderige stadswoning in de buurt van de Nieuwstraat, waarvan het ontwerp wordt toegeschreven aan Louis Montoyer. Hij woont afwisselend in Brussel en Parijs. Op 57-jarige leeftijd hertrouwt hij met een zekere Catherine Jansens (zijn eerste vrouw was al in 1761 overleden). Hij overlijdt vier jaar later, op 1 januari 1780. ■

SERGE MIGOM
Dienst Erfgoed Provincie Antwerpen

LUCHTKASTELEN

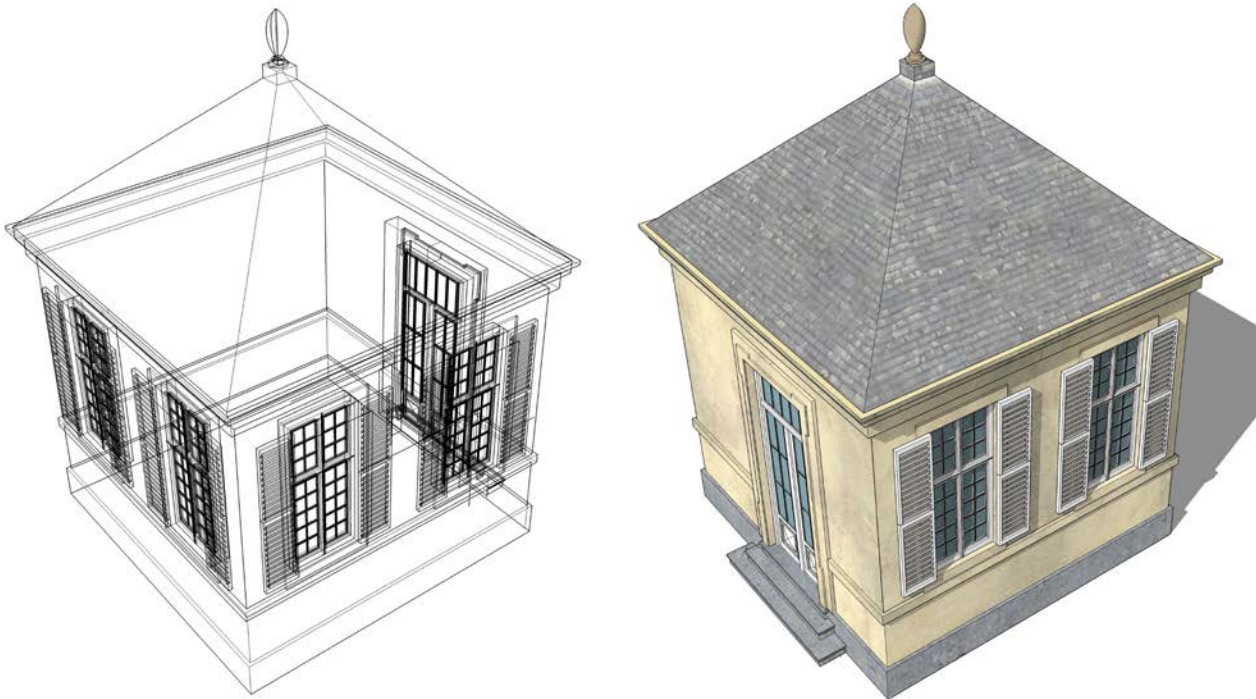
Op vraag van hertog Charles d'Ursel maakt de Italiaanse architect Giovanni Niccolò Servandoni tussen 1761 en 1765 een reeks ontwerpen om het domein en kasteel in Hingene grondig te verbouwen en te verfraaien. Maar de meeste ideeën van Servandoni blijven onuitgevoerd op de tekentafel liggen. Gelukkig kan de computer ons helpen de luchtkastelen van de hertog en zijn architect tot leven te brengen.

Een vorstelijk verblijf

Omstreeks 1761 weet Charles d'Ursel architect Giovanni Niccolò Servandoni (1695–1766) naar Hingene te halen. Servandoni heeft dan al naam gemaakt met operadecors in Frankrijk en Engeland, en met opvallende bouwwerken zoals de façade van de Saint-Sulpicekerk in Parijs of de scenografie voor de *Music for the Royal Fireworks* in Londen (1749). De hertog d'Ursel wil zijn domein laten verbouwen in de stijl waarin Servandoni uitblinkt: een gedistingeerd en relatief

ingehouden classicisme. Het kasteeldomein van Hingene heeft aan het begin van de achttiende eeuw al een keer een transformatie doorgemaakt. De tuinen zijn toen onder handen genomen door de tuinontwerpers Etienne Chanson en Pierre Pignet, en het kasteel zelf is verbouwd door de Franse architect Jean Beausire. Maar in 1761 oogt hun werk gedateerd. Bovendien wil de hertog een gevoel van grandeur toevoegen aan zijn domein, passend bij zijn maatschappelijke status.

De hertog en zijn Italiaanse architect zijn het snel eens dat er een lange oprijlaan moet komen die een bezoeker vanuit het zuiden naar de toegang van het kasteel brengt. Ook moet er een indrukwekkende *cour d'honneur*, een ereplein, vlak voor het kasteel worden aangelegd. Servandoni bedenkt verder opvallende bijgebouwen, een nieuwe façade voor het kasteel, met bomen omzoomde lanen en tal van tuinpaviljoentjes. Het ziet er allemaal prachtig uit, een vorst waardig.

Een Servandoni-paviljoen als draadmodel (links) en met texturen (rechts) © Timothy De Paepe

N HINGENE

Helaas laat de hertog slechts een erg klein, maar wel beeldbepalend, deel van de werken uitvoeren. Er komt een eenvoudige oprijlaan en het kasteel zelf krijgt een nieuw uiterlijk. Maar Servandoni's mini-Versailles blijft een luchtkasteel waarvan slechts een handvol schetsen getuigen.

Een digitale wereld

Hoe zag de wereld eruit die Giovanni Niccolò Servandoni voor Charles d'Ursel bedacht? Dankzij de computer is het mogelijk de luchtkastelen van Servandoni opnieuw tastbaar te maken. In de digitale wereld hoeven bouwheer en architect zich immers geen zorgen te maken over uit de hand lopende kosten of moeilijk te vinden bouwmaterialen. Met de computer kunnen we de losse ontwerpen van Servandoni één voor één driedimensionaal opbouwen, kleur geven en in een virtuele

herscheping van het achttiende-eeuwse domein plaatsen. Heel wat erfgoedsites en musea bedienen zich van computerbeelden om de bezoekers een idee te geven 'van hoe het geweest zou kunnen zijn'. Ook in het geval van Servandoni's ontwerpen helpen computermodellen ons een beeld te vormen van het verdwenen of ongerealiseerde verleden.

Hoe gaat het maken van een computermodel eraan toe? Op basis van Servandoni's schetsen, gravures van het domein, vroegtwintigste-eeuwse foto's en beschrijvingen in woorden, tekenen we op de computer lijnen en vormen in een virtuele, driedimensionale ruimte. Zo ontstaat een draadmodel van ramen, deuren, muren, zuilen en alle andere onderdelen die nodig zijn om een gebouw te creëren. In het geval van het model van het domein

d'Ursel gaat het om miljoenen lijnstukken. De vlakken tussen de lijnen krijgen kleuren of texturen, zoals hout, stucwerk, glas of baksteen. Het resultaat is een virtueel model dat we langs alle kanten kunnen bekijken. Het paviljoen op deze bladzijde, een ontwerp van Servandoni, is een voorbeeld van een draadmodel (links) en een ingekleurd model (rechts).

Bronnen

Bij de visualisatie van Servandoni's ontwerpen staan de bewaarde tekeningen uiteraard centraal. De werf van het kasteel is naar de normen van Servandoni's oeuvre goed gedocumenteerd, met minstens elf gekende en/of bewaarde plannen. Deze tekeningen illustreren de methodiek van de architect, van eerste schets over ontwerp-tekening tot uitvoeringstekening met bouwtechnische details.

Computervisualisatie van Servandoni's ontwerp voor het westelijke bijgebouw langs de erekoer voor het kasteel © Timothy De Paepe

De tekeningen bieden zo een unieke inzicht in de werkwijze van de architect en in de niet uitgevoerde varianten die Servandoni voorlegt aan de hertog. Toch is het plannendoek erg onvolledig en geven de bewaarde tekeningen vaak gebouwen geïsoleerd weer, zoals een losse poort of een hoekje van de tuin, zonder verdere context of precieze bestemming. Dat betekent dat wat is overgeleverd geen geheel vormt van definitieve plannen met bij elkaar horende opstanden en doorsnedes die als een gedetailleerde referentie kunnen dienen. Bovendien zal men in de negentiende eeuw nog zwaar ingrijpen in het domein, vooral in de tuinen: heel wat van de sporen die Servandoni achterlaat, worden dan uitgewist. Absolute zekerheid over de exacte samenhang van al Servandoni's ideeën is er dan ook niet meer.

Gelukkig levert het bouwhistorische en archeologische onderzoek op het gebouw en het domein belangrijk aanvullend materiaal om de toestand in de tweede helft van de achttiende eeuw te kunnen reconstrueren. We weten dan ook vrij goed in welke mate het kasteel dat we nu zien van Servandoni's tekentafel komt.

Bij het maken van de computervisualisatie van Servandoni's Hingene wilden we een ideaal Hingene tonen, een fantasiewereld waarin de hertog onbeperkte middelen heeft en met Servandoni's meest indrukwekkende gebouwen, op een zo groot mogelijk kasteeldomein, met de tuinen en alle paviljoentjes en tuinsieraden erbij.

Wandelen door Servandoni's Hingene

In de meest grandioze visie van Servandoni betreedt de bezoeker het domein langs een grote poort aan de Wolfgang d'Urselstraat. Het ontwerp dat hij maakt voor die poort, is helaas verloren gegaan. Vervolgens rijdt of wandelt de bezoeker over een oprijlaan met hoge, bepleisterde tuinmuren die na vijftig meter een rond plein vormen. Daarna volgt het ereplein met zijn indrukwekkende bijgebouwen. De tekeningen die Servandoni maakt van die gebouwen met hun vele ramen en markante, centrale koepel, zijn erg schetsmatig. In het computermodel hebben we de ontbrekende geveldetails met terughoudendheid ingevuld. De virtuele gevels kregen dezelfde okerkleurige bepleistering mee als het kasteel zelf. Voor het oude neerhof, dat er anno 2016 nog steeds staat, is geen plek meer in Servandoni's plan.

Het eigenlijke kasteel krijgt door toedoen van Servandoni het uiterlijk dat het nog steeds heeft. Maar de architect heeft oorspronkelijk een meer opvallende gevel in gedachten, met tussen de twee torens een serliana, een typisch Italiaanse poort met bogen, versierd met allerlei beelden.

Ook in de oude parterretuinen met hun buxushagen gaat Servandoni met schop en schaar aan de slag. Onmiddellijk ten oosten en ten westen van het kasteel laat hij de oude broderie-parterres vervangen door strakke, geometrische grasperken die de blik vanuit het kasteel naar de verte leiden. Ten oosten van het domein wil Servandoni nog een terrein toevoegen, waarop hij hoge hagen en bomen zal planten. De avontuurlijke wandelaar

Computervisualisatie (vogelvluchtperspectief) van het hele domein zoals Servandoni dat voor ogen had © Timothy De Paepe

Computervisualisatie van Servandoni's ontwerp voor vier tuinsieraden: kluzenaarshut/ijskelder, zuil, badhuis en Chinees paviljoen
© Timothy De Paepe

kan er dan allerlei structuren ontdekken: twee zuilen, een Chinees paviljoentje, en – verstopt tussen de bomen – een rustieke kluzenaarshut met rieten dak die als ijskelder dienst doet. Elders in de tuin bedenkt Servandoni een badhuis in de vorm van een Romeinse tempel. Achttiende-eeuwers waren dol op dat soort verrassingen. Opnieuw gaat Servandoni erg schetsmatig te werk, maar met kennis van historische publicaties zoals het prachtige *Magazijn van tuin-sieraden* uit 1802, kunnen we heel wat details invullen.

Tijdens het modelleerproces bleek het ook mogelijk om één alternatief ontwerp van Servandoni te reconstrueren. Op zoek naar een ontwerp dat beter aansloot bij de economische realiteit, bedacht Servandoni een domein met minder grootse ingrepen. Geen imposante gebouwen langs de erekoer, maar kleine paviljoenen en een decor met aanplantingen en balustrades. In dat ontwerp bleef het oude neerhof gewoon staan, maar werd het aan het oog onttrokken door hagen. Wel bedacht Servandoni voor deze versie een bijkomende, imposante poort die de ere-

koer met de oprijlaan verbond. Het was een poging om met beperkte ingrepen toch een monumentaal decor te creëren.

Besluit

Het kasteel behoort niet tot de bekendste werken uit Servandoni's oeuvre, maar de overgeleverde plannen tonen een grote rijkdom aan ideeën. De virtuele modellen en visualisaties van die ideeën zijn natuurlijk slechts hypothesen en geen foto's van een historische realiteit. Maar met voldoende aandacht voor de bronnen en met kennis van andere ontwerpen uit Servandoni's werk, is het ons toch gelukt een betrouwbare impressie te creëren. ■

TIMOTHY DE PAEPE
Universiteit Antwerpen

Computervisualisatie van Servandoni's alternatieve ontwerp voor de west- en zuidzijde van de erekoer © Timothy De Paepe

GIOVANNI NICCOLÒ 1695–1766 **Servandoni**

Giovanni Niccolò Servandoni is schilder, maar vooral bekend als regisseur van spectaculaire operavoorstellingen en koninklijke feesten. Met vuurwerk, fontein en gigantische constructies creëert hij verbluffende shows, zoals in een 18de-eeuws Tomorrowland!

Servandoni is ook toparchitect. In 1761 weet hertog Charles d'Ursel hem te strikken voor de verbouwing van zijn domein in Hingene. Servandoni geeft het kasteel zijn huidige uitzicht, maar de megalomane plannen voor het park blijven onuitgevoerd. Pas nu – precies 250 jaar na het overlijden van de architect – komen ze tot leven in prachtige computervisualisaties.

Maak kennis met het veelzijdige werk én de flamboyante persoonlijkheid van deze schilder, decorateur en architect. Tegelijk vertellen we op de bovenverdiepingen het verhaal van het kasteel en zijn bewoners.

TENTOONSTELLING

van 15 mei tot 15 augustus 2016

Open op zon- en feestdagen
van 13 tot 18 uur · 5 euro

In het park serveert de Servandonimobiel een hapje en een drankje.

Op zondag 12 juni zijn er Kasteelfeesten en is de tentoonstelling gesloten.

Groepsbezoeken na afspraak op een moment naar keuze.

WAAR WOORDEN TEKORT SCHIETEN

*Words can't really express a person's emotion. Deze quote van filmmaker Andrei Tarkovsky prijkt op de prachtige website van het Zerkalo Quartet. Hun naam is zowel een verwijzing naar als een eerbetoon aan Tarkovsky's film *Zerkalo* (De spiegel). Wat de Russische regisseur heeft gedaan met zijn films, willen zij doen met hun muziek: er zijn waar woorden tekort schieten.*

Violisten Paul Serri en Joris Decolvenaer, altviolist Victor Guaita en cellist Aubin Denimal nemen deze taak zeer serieus. Op een toegankelijke manier proberen zij een zo divers mogelijk publiek te bereiken. In kleine en grote kamers en op 22 mei voor het eerst in een kasteel.

Joris Decolvenaer: 'Het voelde als een drastische maar logische keuze toen we na onze studies aan het Conservatorium van Brussel besloten om verder te gaan als ensemble. De kans op een orkestcarrière hebben we laten liggen. Ook de aantrekkelijke voordelen van het leraarschap konden ons niet overtuigen. Alle vier wilden we verder met onze passie voor kamermuziek en het was snel duidelijk dat we dat zouden doen in onze favoriete formatie, het kwartet. Pas toen Guy Danel (Quatuor Danel) ons vroeg als ensemble in residentie werden we ons bewust van de impact van deze beslissing. Elke maand een concert met een nieuw repertoire: toen werd het écht serieus.'

Op zoek naar de juiste mix

‘Het was diezelfde Guy Danel die ons op het hart drukte dat je pas echt een kwartet bent als je minstens tweehonderd kwartetten op je repertoire hebt staan. Tweehonderd is misschien wat overdreven, maar de essentie klopt. We vinden onszelf nog te jong om een eigen niche te kiezen, dus we doen gewoon alles. Omdat we vaak deelnemen aan wedstrijden staan er heel wat standaardwerken op ons programma. Daarnaast spelen we ook graag werk van hedendaagse componisten. Sinds onze fantastische samenwerking in 2014 met de Japanse componist Toshio Hosokawa gaan we steeds meer op zoek naar een mix van klassiek en eigentijds. Zo komen we net terug uit Parijs van een wereldcreatie van de jonge Italiaanse componist Maurizio Azzan.’

Ontkennen heeft geen zin. De gemiddelde leeftijd van de concertbezoeker ligt hoog. Te hoog vindt Joris. De klassieke vorm van een concert moet worden vernieuwd en als nieuw ensemble wil het Zerkalo Quartet daar het verschil maken. ‘Uiteraard vind je ons in grote concertzalen en in culturele centra, maar evengoed kan je ons aan het werk zien in cafés of gewoon bij mensen thuis. Het is belangrijk om voortdurend je artistieke grenzen te verkennen en verleggen. Door deel te nemen aan literaire projecten, samen te werken met audiovisuele kunstenaars en zelfs op te treden tijdens modeshows blijven we onszelf voortdurend uitdagen.’

Dat is een win-win situatie volgens Joris. ‘Ons publiek groeit en ondertussen zien we de gemiddelde leeftijd alleen maar dalen. Ongeacht de locatie, klein of groot, ongeacht de leeftijd, jong of oud, hebben we altijd één doel voor ogen: het publiek zo dicht mogelijk betrekken bij onze muziek, bijvoorbeeld door altijd een woordje uitleg te geven bij de werken die op het programma staan. Geen technische termen of ingewikkelde historische achtergronden, gewoon een fijne aankondiging. Zo hopen we de ervaring te verrijken.’

Très Bruxelles

‘Hoewel ik de enige echte Brusselaar ben, hebben we hier wel allemaal gestudeerd en is de hoofdstad al sinds enkele jaren onze vaste woonplek. Met een Franse violist, een Spaanse altviolist en een cellist die momenteel wordt vervangen door Magdalena Cepel uit Letland, kan je ons gerust een uithangbord noemen van de kosmopolitische stad. Iets waar we toch een beetje fier op zijn. Toen ze ons twee jaar geleden vroegen om deel te nemen aan het project *Un quatuor dans ma classe* hebben we dan ook niet lang getwijfeld. Een jaar lang zijn wij langs de basisscholen in Sint-Jans-Molenbeek getrokken om de leerlingen klassieke muziek en de strijkkwartetinstrumenten te laten ontdekken. Een geweldig initiatief dat nu ook is opgepikt door Jeugd&Muziek. Brussel is eveneens de ideale plek voor artistieke experimenten. In september organiseren wij voor de eerste keer een eigen festival: de Dansaert-series met optredens in gezellige cafés, bijzondere appartementen en onverwachte plekken in de Dansaertwijk. Beschouw het als een cadeau aan Brussel uit dankbaarheid omdat de stad ons heeft samengebracht. Een ensemble is de beste oefening in samenleven die er is.’

Aan erkenning geen gebrek: het Zerkalo Quartet behaalde in 2013 de tweede prijs op de Europese muziekwedstrijd *Città di Moncalieri* in Turijn en werd een jaar later laureaat van de Supernovawedstrijd (georganiseerd door o.a. Klara). Sindsdien stonden ze op vele podia (BOZAR, Concertgebouw Brugge) en waren ze te gast op verschillende festivals. Hun opnames worden geregeld opgepikt door radiozenders en ook Duitsland, Frankrijk en Italië zijn fan.

‘We mogen niet klagen. We worden begeleid door de beste mentors, we hebben al een paar mooie prijzen gewonnen en de agenda is goed gevuld. Er komt een tournee aan in Italië en daarna trekken we naar Duitsland voor twee Haydn-concerten. Het is natuurlijk fijn om te

mogen reizen, maar we zijn even blij als we in een kerk in Keerbergen of in een bibliotheek in Brussel mogen spelen. Al klinkt een Palazzo in Siena misschien net iets exotischer.’

Hoe goed het allemaal ook loopt, de jonge violist blijft er nuchter onder. ‘Er zijn veel ensembles en met alle cultuurbesparingen blijft de toekomst onzeker. Maar daarover zeuren heeft geen zin. We zijn één van de weinige ensembles dat zich honderd procent op het kwartet-spelen focust en daarmee willen we ons onderscheiden, samen met onze visie om klassieke muziek zo toegankelijk mogelijk te maken en op de juiste manier af te wisselen met meer hedendaags werk. Maar eerst nog die 200 kwartetten op ons repertoire krijgen.’ ■

CLARA DE DECKER

ZERKALO QUARTET

Zondag 22 mei 2016 · 11 uur · 15 | 13 | 8,5 euro
(aperitief inbegrepen)

PROGRAMMA

Strijkkwartet opus 76/3 'Keizerskwartet'
van Haydn

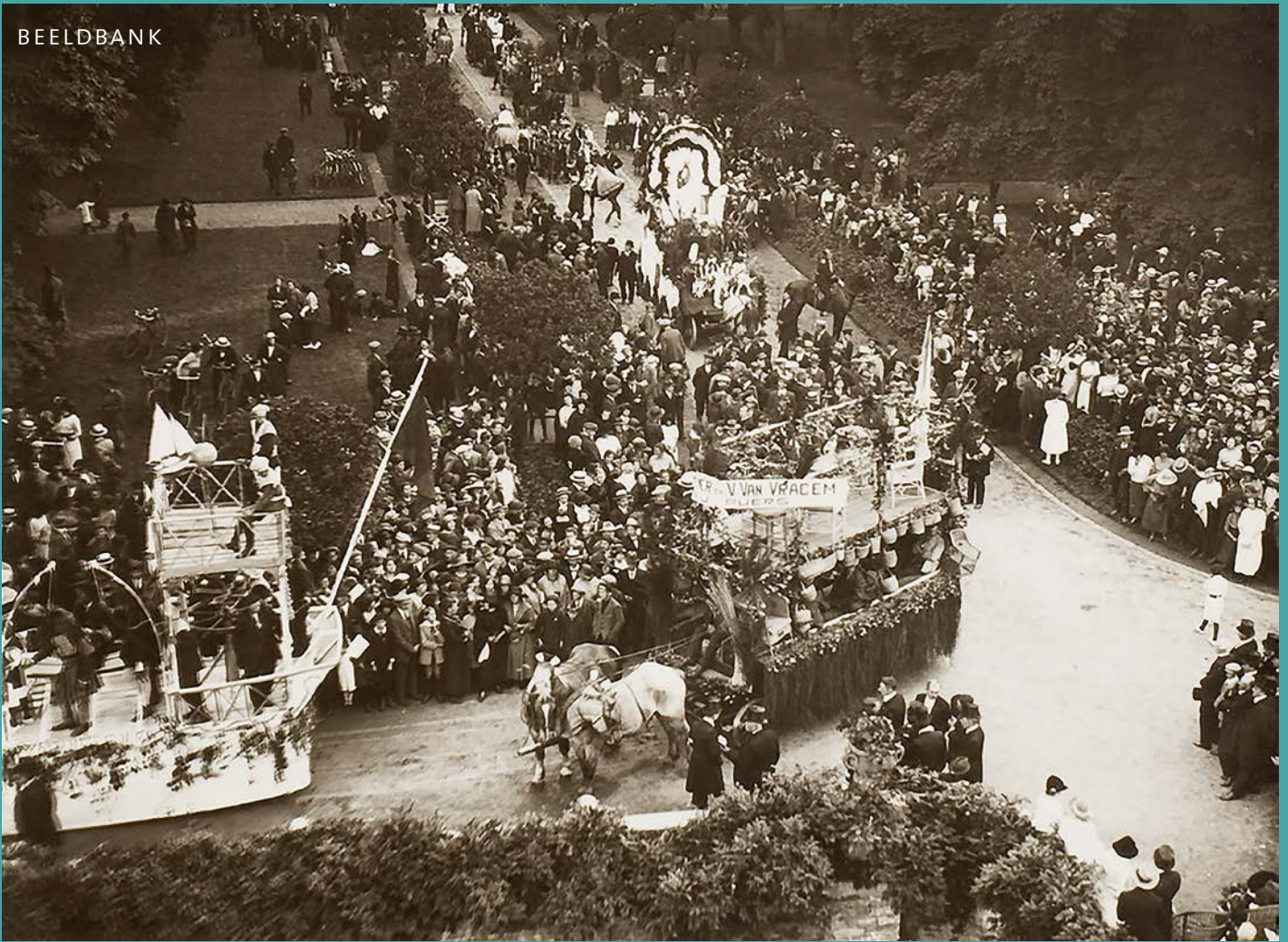
In Deep Silence III 'Impressions on a theme of Haydn'
van Henderickx

Strijkkwartet opus 59/3 'Rasumovski'
van Beethoven

www.zerkaloquartet.eu

Info en reservatie

CC Ter Dilft
03 890 69 30
www.terdilft.be

© Collectie Kasteel d'Ursel

Dorpsfeest

Op zondag 9 september 1923 maakten 'den edele Graaf en Gravin d'Ursel-de la Trémoille' een blijde intrede ter gelegenheid van hun huwelijk. Tientallen wagens en honderden figuranten vormden een 'luisterrijke praalstoet'. Het was een oud gebruik: de eerste schriftelijke vermelding dateert uit 1662, wanneer graaf François d'Ursel en zijn bruid Honorine de Hornes plechtig werden ingehaald. We zien de stoet op de oprijlaan, gefotografeerd vanuit een van de torens van het kasteel. Rechts onderaan zit Antonine de Mun (de grootmoeder van bruidegom Henri d'Ursel) op de brug, omringd door de adellijke gasten. De gewone toeschouwers staan tussen de appelsienboompjes op de grasvelden. Een jaar na de blijde intrede gaf het bruidspaar een feest om de dorpelingen te bedanken, met allerlei volksspelen en attracties, banketten, buffetten en vuurwerk.

Op 2 juli is het opnieuw tijd voor een echt dorpsfeest. Het maakt deze keer deel uit van een veel ruimer feestprogramma rond 'Dorp in de Kijker'. Die titel kregen Hingene, Wintam en Eikevliet van de Landelijke Gilden. Een jaar lang organiseren ze tentoonstellingen, concerten, een fiets- en wandelzoektocht, een kaarsjeswandeling en een heleboel kleinere activiteiten. Op 2 juli krijgt de Landelijke Gilde hulp van de andere dorpsverenigingen. Samen maken ze er opnieuw een memorabele Dorpsdag van!

